

2. JSEM K OBRAZU BOŽÍMU: CO TO ZNAMENÁ?

Na čem se zakládá tvrzení, že jsem stvořen k Božímu obrazu (Imago Dei)?

Zakládá se na Bibli. Hned na jejích prvních stránkách čteme: „Bůh stvořil člověka ke svému obrazu; k obrazu Božímu ho stvořil; jako muže a ženu je stvořil“ (Gn 1,27).

Kdy člověk začíná být Božím obrazem?

Člověk od první chvíle svého zplazení začíná být Božím obrazem. Taková důstojnost je tudíž přítomná v každé fázi lidského života. Církev hlásá tuto pravdu nejen autoritou evangelia, ale také mocí vyplývající z rozumu, a právě proto cítí povinnost apelovat na každého člověka dobré vůle s jistotou, že přijetí této pravdy nemůže než prospívat jednotlivcům a společnosti.

Odkud pochází povolání člověka být k Božímu obrazu?

Pochází od Boha. Je to Bůh sám, kdo dává člověku tento zvláštní dar. Člověk ho dostává zdarma. Není to tudíž nějaký lidský výdobytek nebo lidské dílo.

Člověku náleží:

- uznat takový dar;
- děkovat Dárci, Bohu;
- projevit a nechat růst ve svém životě plody takového daru;
- odvážně svědčit ve svém každodenním konání o tom, že je bytím k Božímu obrazu.

Co to znamená, že nás Bůh stvořil ke svému obrazu?

- On chtěl, aby každý z nás projevil nějaký aspekt z jeho nekonečného jasu;
- On má s každým z nás plán;
- Každý z nás je určen k tomu, aby vstoupil cestou, která je mu vlastní, do blažené věčnosti. Stvoření je Božím obrazem právě kvůli faktu, že má účast na nesmrtnosti, ne pro svou přirozenost, ale jako dar Stvořitele. Nasměrování k věčnému životu působí, že se člověk stává odpovídajícím tvorem Božím.
- „Důstojnost člověka není něčím, co by se nutně stávalo zjevným našim očím, není měřitelná ani kvalifikovatelná, uniká parametrům technického a vědeckého rozumu; ale naše civilizace a humanismus nečinily pokrok, leda v té míře, v jaké tato důstojnost byla všeobecněji a plněji uznána stále více osobami“ (kardinál Joseph Ratzinger, Promluva k papežské radě pro pastorační zdraví, 28. listopadu 1996).

V jakém smyslu je člověk stvořen k Božímu obrazu?

„Člověk je Božím obrazem v tom smyslu, že je schopen poznávat a svobodně milovat svého Stvořitele. Je jediným tvorem na této zemi, kterého Bůh chtěl pro něho samého, jen on je povolán, aby sdílel poznáním a láskou Boží život. Člověk, protože je stvořen k Božímu obrazu, má osobní důstojnost osoby: není něco, nýbrž někdo, je schopen poznávat se, svobodně se dávat a vstupovat do společenství s Bohem a s jinými osobami“ (Kompendium Katechismu katolické církve, 66).

Které dimenze osoby zahrnuje stvoření k Božímu obrazu?

Stvoření k Božímu obrazu se týká každého člověka a zahrnuje jej celého, zvláště:

- jeho důstojnost;
- jeho jednotu těla a duše;
- jeho bytí mužem nebo ženou;
- jeho vztah s Bohem, se sebou samým, s ostatními osobami, se světem.

Člověk je ve své celistvosti stvořen k Božímu obrazu. Bible ukazuje vizi lidské bytosti, ve které je duchovní rozměr nazírán spolu s fyzickým, společenským a historickým rozměrem člověka.

Jakým způsobem určuje stvoření k Božímu obrazu důstojnost člověka?

Stvoření k Božímu obrazu tvoří základ lidské důstojnosti. Člověk právě v tom, že je stvořen k Božímu obrazu, nachází poslední důvod své vlastní důstojnosti.

Důstojnost člověka :

- není totožná s jeho geny, s jeho DNA;
- nezávisí na tom, co má nebo na jeho schopnostech, tím méně na jeho příslušnosti k nějaké rase, kultuře nebo národu;
- nezmenšuje se kvůli eventuální přítomnosti fyzických odlišností nebo genetických defektů

Základ autentické a plné důstojnosti vložené do každého člověka je v tom, že je stvořen k Božímu obrazu a podobě. „Důstojnost člověka je zakořeněna ve stvoření k obrazu a podobě Boha. Lidská osoba, obdařená duchovou a nesmrtnou duší, rozumem a svobodnou vůlí, je zaměřena k Bohu a povolána se svou duší i tělem k věčné blaženosti“ (Kompendium katechismu katolické církve, 358).

Taková důstojnost podstatně odlišuje člověka od ostatních stvořených bytostí (proto se mluví o ontologické odlišnosti – na rovině bytí, a ne pouze na funkční rovině konání – mezi lidskými bytostmi a zbytkem světa). Bible ukazuje tento rozdíl již na prvních stránkách, když tvrdí, že Bůh poté, co stvořil věci tohoto světa, říká: „Viděl, že je to dobré.“ (Gn 1,25), ale potom, co stvořil člověka, zvolal: „Bůh viděl, co stvořil, a hle, bylo to velmi dobré“ (Gn 1,31).

V jakém vztahu je stvoření člověka k Božímu obrazu s jeho společenstvím s Bohem?

Být stvořen k Božímu obrazu je základem nasměrování člověka k Bohu. A právě na této radikální podobnosti člověka s Trojjediným Bohem je založena možnost společenství člověka s Nejsvětější Trojicí. Tak to chtěl Bůh sám. Trojjediný Bůh chtěl sdílet své trojiční společenství s osobami stvořenými k Jeho obrazu. Dokonce skrze toto trojiční společenství byl člověk stvořen k Božímu obrazu. Cílem člověka je proto poznávat Boha, milovat Ho a sloužit Mu v tomto životě a těšit se z Něj v příštím životě a milovat bližního tak, jako ho miluje Bůh.

„Člověk „stvořený k Božímu obrazu“ (Gn 1, 26) vyjadřuje pravdu svého vztahu k Bohu Stvořiteli také prostřednictvím krásy svých uměleckých děl“ (Katechismus katolické církve, 2501).

Má také tělo účast na takovém Božím obrazu?

Ano, tělo samo, jako nedílná součást osoby, má účast na jeho stvoření k Božímu obrazu.

V křesťanské víře:

- je to duše, která je stvořena k Božímu obrazu ;
- protože duše je *forma substantialis* těla, je lidská osoba ve svém souhrnu nositelkou božského obrazu jak v rozměru duchovním, tak tělesném;
- člověk nemá své tělo, ale také je svým tělem;
- na člověka se nahlíží v jeho celistvosti, v jeho jednotě: je vtěleným duchem, to znamená, že duše se vyjadřuje v těle a tělo je formováno nesmrtelným duchem;
- tělesnost je tudíž podstatná pro osobní identitu;
- tvrzení o vzkříšení těla na konci světa dává pochopit, jak člověk asi bude žít ve věčnosti po smrti - jako osoba úplná tělesně a duchovně.

Křesťanská víra potvrzuje tedy jasně jednotu člověka a zahrnuje tělesnost jako něco podstatného pro osobní identitu, ať už v tomto životě nebo v dalším životě.

Proč se Boží obraz projevuje také v odlišnosti pohlaví?

Protože lidská bytost existuje pouze jako mužská nebo ženská, je tato pohlavní odlišnost, která je daleko od toho, aby byla pouze akcidentálním nebo druhořadým aspektem osobnosti, ustavujícím prvkem osobní identity. Také pohlavní rozměr je tedy Božím obrazem. Muž a žena jsou stvořeni k Božímu obrazu stejně, i když každý svým vlastním a zvláštním způsobem. Proto křesťanská víra mluví o vzájemnosti a o doplňování se mezi pohlavími.

Lidské bytosti stvořené k Božímu obrazu jsou tedy povolány k lásce a ke společenství. Protože se toto povolání uskutečňuje zvláštním způsobem ve spojivém - plodivém spojení mezi manželem a manželkou, je rozdílnost mezi mužem a ženou podstatným prvkem v uspořádání lidských bytostí učiněných k Božímu obrazu. „Bůh stvořil člověka ke svému obrazu; k obrazu Božímu ho stvořil; jako muže a ženu je stvořil“ (Gn 1,27, viz. Gn 5, 1-2). Podle Písma se tudíž Boží obraz projevuje už od počátku také v rozdílnosti pohlaví.

„Pohlavnost ovlivňuje všechny stránky lidské osoby v jednotě jejího těla a její duše. Týká se zvláště citů, schopnosti milovat a plodit a všeobecněji způsobilosti navázat vztahy společenství s druhými“ (Katechismus katolické církve, 2332).

Úlohy připisované jednomu nebo druhému pohlaví mohou být různé v čase a prostoru, ale pohlavní identita osoby není nějakou kulturní nebo sociální konstrukcí. Specifickým způsobem v ní existuje Boží obraz.

Tato pohlavní specifičnost je posílena vtělením Slova. Ono přijalo lidský stav v jeho celistvosti, přijalo pohlaví, ale stalo se člověkem v obou smyslech toho termínu: jako člen lidského společenství a jako bytost mužského pohlaví (viz CTI, 34).

Kromě toho také vtělení Božího Syna a vzkříšení těl na konci časů rozšiřují původní pohlavní identitu Božího obrazu do věčnosti.

Jak ovlivňuje naše stvoření k Božímu obrazu náš vztah s ostatními osobami?

Protože Bůh je Trojice, společenství tří osob v jediné božské přirozenosti, je tudíž osoba, stvořená k Božímu obrazu, také schopna vztahu s jinými osobami, je bytostí, která:

- má základní orientaci vůči ostatním osobám;
- je povolána, aby s nimi tvořila společenství.

„Lidská bytost je proto opravdu lidskou bytostí v té míře, ve které uskutečňuje společenský prvek ve

svém zřízení, protože je osobou uvnitř rodinných, náboženských, občanských, profesních skupin a skupin jiného druhu, které společně tvoří okolní společnost, ke které patří“ (CTI, 42).

Manželství ustanovuje povýšenou formu společenství mezi lidskými osobami, jednu z nejlepších analogií trojičního života. Dokonce „prvním příkladem tohoto společenství je plodivé spojení muže a ženy, které odráží tvůrčí společenství trojiční lásky“ (CTI, 56). Když muž a žena spojují své tělo a svého ducha v postoji úplné otevřenosti a darování sebe, vytvářejí nový Boží obraz. Jejich spojení v jedno tělo neodpovídá prostě nějaké biologické nutnosti, ale úmyslu Stvořitele, který je vede, aby sdíleli štěstí, že jsou učiněni k Jeho obrazu (viz Katechismus katolické církve, 2331).

Lidstvo samo ve své původní jednotě (jejímž symbolem je Adam) je učiněno k obrazu Boží Trojice. „Všichni lidé tvoří jednotu lidského druhu, protože mají společný původ od Boha. Bůh totiž „stvořil z jednoho člověka celé lidské pokolení“ (Sk 17,26). Všichni také mají jediného Spasitele a jsou povoláni k účasti na věčné blaženosti Boží“ (Kompendium Katechismu katolické církve, 68).

Jak ovlivňuje naše stvoření k Božímu obrazu náš vztah ke stvořeným věcem?

To, že jsme stvořeni k Božímu obrazu, je základem:

- našeho vztahu ke stvořeným věcem;
- naší nadřazenosti nad viditelným světem; člověk je vrcholem viditelného stvoření, protože je jediným, kdo byl stvořen k obrazu a podobnosti s Bohem;
- naší účasti na Boží vládě nad stvořením.

Jakým způsobem má člověk účast na panování Boha nad světem?

Člověk má účast na panování Boha nad světem tím, že:

- vykonává toto panování nad viditelným stvořením pouze z moci privilegia, kterou mu Bůh udělil;
- uznává v Bohu Stvořitele všeho, vzdává mu chválu a díky za dar stvoření a oslavuje Boží jméno;
- není hlavním pánem nad světem. Bůh, Stvořitel světa, je dokonalým Pánem nad světem. Člověk je podřízeným pánem (podřízené služební panování);
- je určený Bohem, aby byl jako jeho spolupracovník, správce. Člověk je povolán

Bohem, aby vykonával, jménem samotného Boha, odpovědné správcovství nad stvořeným světem. Takové správcovství „musí být uvedeno v soulad s péčí o kvalitu života bližního, včetně budoucích generací, vyžaduje náboženskou úctu k neporušenosti stvoření“ (Katechismus katolické církve, 2415),

- protože je správcem, musí vydat účty ze svého správcovství, a Bůh bude soudit jeho činy.

Takové panování se uskutečňuje v účtě vůči stvořenému: člověk, jako Boží obraz, není vládcem nad světem. Lidské správcovství nad stvořeným světem je službou vykonávanou právě skrze účast na Boží vládě. „Lidské bytosti vykonávají takovou službu tím, že získávají vědecké poznání o vesmíru, že se odpovědně starají o přirozený svět (včetně zvířat a prostředí) a chrání svou vlastní biologickou integritu“ (CTI, 61).

„Samotná lidská práce „pochází přímo od osob stvořených k Božímu obrazu a povoláných k tomu, aby pokračovaly společně a pro druhé v díle stvoření tím, že si podrobí zemi.“ (Katechismus katolické církve, 2427), při spolupráci s Bohem Stvořitelem.

Jaký je vztah mezi stvořením k Božímu obrazu a přirozeným zákonem?

Když Bůh stvořil člověka ke svému obrazu, vložil do lidského nitra zákon svědomí, který „tradice nazývá přirozeným zákonem. Takový zákon je božského původu a vědomí, které o něm člověk má, je onou samotnou účastí na Božím zákoně“ (CTI, 60).

Kompendium Katechismu katolické církve uvádí: „Přirozený mravní zákon, vepsaný Stvořitelem do srdce každého člověka, spočívá v účasti na Boží moudrosti a dobrotě. Vyjadřuje původní smysl pro mravnost, který umožňuje člověku rozumem rozlišovat dobro a zlo. Je všeobecný a neměnný a tvoří základ povinností a práv osoby i lidské společnosti a občanského zákona“ (416).

Vnímají tento zákon všichni?

„V důsledku hříchu nevnímají všichni lidé vždy stejně jasně a bezprostředně příkazy přirozeného zákona. Proto Bůh „napsal na desky zákona to, co lidé nedokázali číst ve svých srdcích“ (sv. Augustin)“ (Katechismus katolické církve, 417).

Jaké následky působil a působí hřích na člověka stvořeného k Božímu obrazu?

Hřích neničí a neruší Boží obraz v člověku. Člověk je Božím obrazem, protože je člověkem. A pokud je člověkem, je lidským bytím k Božímu obrazu. Boží obraz je spojen s lidskou podstatou jako takovou a není v moci člověka ho úplně zničit.

Hřích, podle své objektivní vážnosti a subjektivní odpovědnosti člověka, znečišťuje Boží obraz v člověku, zraňuje ho a zatemňuje. Hřích zraňuje člověka:

- v jeho důstojnosti, působí rozdělení v jeho nitru mezi tělem a duchem, poznáním a vůlí, rozumem a city;
- v jeho vztahu s Bohem, se sebou samým, s ostatními, se stvořením.

Člověk zraněný hříchem potřebuje spásu. Nekonečně dobrý Bůh mu nabízí spásu ve svém jednorozeném Synu Ježíši Kristu, který osvobozuje od hříchu, uzdravuje ránu člověka prostřednictvím své smrti a svým vzkříšením.

Znečištění Božího obrazu hříchem, se svými nevyhnutelnými negativními následky na osobní a mezilidský život, je tedy překonáno utrpením, smrtí a vzkříšením Krista.

Jaký má člověk vzor, aby žil podle Božího obrazu ?

Člověk plně chápe sám sebe a svůj život podle Božího obrazu jen ve světle Krista. „Je skutečností, že tajemství člověka se opravdu vyjasňuje jen v tajemství vtěleného Slova. Adam, první člověk, byl předobrazem toho budoucího člověka, to znamená Krista Pána. Kristus, který je novým Adamem, právě protože odhalil tajemství Otce a jeho lásky, odkrývá také plně člověka člověku a dává mu poznat jeho vznešené povolání“ (II. Vatikánský koncil, Gaudium et Spes, 22).

Tajemství člověka se plně osvětluje proto pouze v Kristově světle, který je dokonalým obrazem „neviditelného Boha, zrozený před veškerým stvořením“ (Kol 1,15) a který nás uvádí skrze Ducha Svatého k účasti na tajemství Trojjediného Boha. „Význam toho, že jsme stvoření k Božímu obrazu, je nám tudíž plně odhalen teprve v obrazu Krista“ (CTI, 53).

Bůh Otec nás volá, abychom byli „ve shodě s obrazem jeho Syna“ (Řím 8,29) prostřednictvím působení Ducha Svatého, který jedná tajemným způsobem ve všech lidských bytostech dobré vůle, ve společnostech a ve vesmíru, aby proměnil a zbožstil lidské bytosti. Dále Duch Svatý jedná skrze svátosti, zvláště skrze Eucharistii (CTI,54).

Díky Duchu Svatému proměňuje spásná milost účasti na Kristově velikonočním tajemství Boží obraz podle modelu obrazu Krista (...). V takovém smyslu je každodenní existence člověka definována jako úsilí o to, abychom byli stále více podle obrazu Krista a snažili se zasvětit vlastní život boji o to, abychom dospěli ke konečnému vítězství Krista ve světě (CTI,

56). Božím obrazem se tudíž plně stáváme prostřednictvím účasti na Božím životě v Kristu.

Jakým způsobem je každému člověku Kristus vzorem v životě podle Božího obrazu?

Kristus je pro člověka vzorem v žití k Božímu obrazu:

Původním obrazem člověka je Kristus. Člověk je stvořen podle obrazu Krista, na jeho obraz. Lidské stvoření je zároveň předběžným plánem s ohledem na Krista, neboli Kristus je dokonalým a základním obrazem Stvořitele a Bůh formuje člověka právě s pohledem na Něho, svého Syna.

Možnosti, které Kristus otevírá člověku, neznamenaají zrušení reality člověka jako stvoření, ale znamenají jeho proměnění a uskutečnění podle dokonalého obrazu Syna.

Zároveň existuje napětí mezi skrytostí a budoucím projevením se Božího obrazu: můžeme zde použít slova prvního listu Janova: „Již teď jsme Boží děti, ale to, co budeme, nebylo ještě odhaleno.“ (1 Jan 3,2).

Všechny lidské bytosti už odted jsou Božím obrazem k obrazu Krista, i když ještě není zjevné, čím se stanou zejména na konci časů, až Pán Ježíš přijde na nebeských oblacích, aby Bůh byl „všecko ve všem“ (1 Kor 15, 28). Boží obraz může být tudíž v reálném smyslu nahlížen ještě v tom, čím se stane: ve svém dynamickém charakteru.

Naše připodobnění se obrazu Krista se proto dokonale naplňuje pouze v našem vzkříšení na konci časů, ve kterém nás Kristus předešel a připojil k sobě svou Matku, Nejsvětější Marii.

NB: Literatura k tématu: Mezinárodní teologická komise (CTI), Společenství a služba, vatikánské knižní vydavatelství, 2005; kardinál Joseph Ratzinger, Konference u Papežské rady pro pastorační zdraví na téma: K obrazu a podobě Boží: Vždy? Obtíž lidské mysli (28. listopadu 1996); Katechismus katolické církve č. 355-420; Kompendium Katechismu katolické církve č. 66-78

Poznámka – Citace z Katechismu katolické církve nebo Kompendia odpovídají v některých případech italskému vydání. Katecheze je zpracována podle předlohy vypracované Mons. Raffaello Martinelli (http://www.sancarlo.pcn.net/argomenti_nuovo/pagina0.html)